

Obsah

ÚVOD	7
1. KULTURNÍ KOŘENY EVROPSKÉ FILOSOFIE Smysl filosofie • filosofie a mýtus • mýtus dnes • filosofie v kultuře • historicko-kulturní podmínky vzniku řecké filosofie a její povaha • problém členění vývojových linií • výkladový klíč: trojúhelník možností	9
2. POJETÍ ČLOVĚKA ZAKOTVENÉHO V PŘÍRODNÍM ŘÁDU Výklad podstaty světa z přírody: 1. prvotní filosofie živilů: milétská škola, 2. atomismus: a) původní: Demokritos; b) helénistický: Epikuros – filosofie a antická tragédie; c) římský atomismus – báseň a systém: Lucretius	21
3. CESTA K VÝKLADU PODSTATY SVĚTA Z ABSOLUTNA A ANTICKÁ TRAGÉDIE I. prvotní tendence: 1. Pythagorás; 2. Eleaté: Parmenidés, Zénón; 3. Hérakleitos; 4. Empedoklés; 5. Anaxagorás II. Sókratův obrat k duši a proti sofistice – sofisté III. Filosofie a antická tragédie: Aischylos, Sofoklés, Eurípidés	29
4. VÝKLAD PODSTATY SVĚTA Z ABSOLUTNA, PŘÍRODNĚ FILOSOFICKÁ TELEOLOGIE A SMYSL ANTICKÉHO UMĚNÍ Platónova koncepce idejí a neoplatonismus • Aristotelova teleologie • Theofrastos • klasická kanonizace krásy a smysl antického umění: tělesné kánony a jejich sociálně-kulturní význam; pojetí umění, proměny v postavení antického umělce a organizace umělecké tvorby	43
5. RANÉ KŘESŤANSKÁ FILOSOFIE A JEJÍ ZDROJE Vymezení kultury středověku • periodizace středověké filosofie • cesta k patristice a její počátky • sv. Augustin • Dionýsius Areopagita • Boëthius • období encyklopedických souhrnů, írsko-skotská mise a karolínská renesance • arabská a židovská filosofie	59
6. SCHOLASTICKÝ KONCEPT SVĚTA, UMĚLECKÁ SUMA, PUTOVÁNÍ A ÚDĚL ČLOVĚKA Scholastika a spor realismu a nominalismu • raná scholastika: Jan Scotus Eriugena, Anselm, Abélard • vrcholná scholastika: Albert Veliký, Tomáš Akvinský • mystika za vrcholné a pozdní scholastiky: sv. František, Bonaventura, Eckhart • kritika scholastické rationality: Roger Bacon • pozdní scholastika: Duns Scotus, Occam • vertikála smyslu a horizont osobnosti: Dante • putování a úděl člověka: Chaucer, Villon)	71
7. RENESANČNÍ HUMANISMUS FILOSOFICKÝ A LITERÁRNÍ Nový renesanční duch, neoplatonismus a humanismus, vita activa a vita contemplativa • renesanční přírodní filosofie: Mikuláš Kusánský, Telesio, Patrizi, Bruno, Burton • renesanční přírodověda: Koperník, Leonardo, Paracelsus • sociální a utopické teorie: Machiavelli; More, Campanella • moralita a objev osobnosti: Erasmus, Montaigne • reformace: Viklef, Hus, Chelčický, Luther, Kalvín • renesanční literatura průmětem základních idejí: Petrarca, Boccaccio, Ariosto, Rabelais, Cervantes, Shakespeare	93
8. NOVOVĚKÝ EMPIRISMUS A JEHO PROJEVY V KONCEPCI SPOLEČNOSTI Gnoseologický obrat v novověku • zkušenost základem lidského poznání: Roger Bacon • počátek novověkého empirismu: Francis Bacon • konfrontace zkušenosti a rozumu: Thomas Hobbes • sensualismus: John Locke • zlom v pojetí empirie: George Berkeley • skepticismus: David Hume	117
9. NOVOVĚKÝ RACIONALISMUS V KONFRONTACI S BAROKNÍ EMOCIONALITOU Vznik subjekt-objektového vztahu a transcendentálního postoje: René Descartes • návrat k dualismu k monismu: Baruch Spinoza • ontologický pluralismus monad: Gottfried Leibniz • jemný duch proti geometrickému: Blaise Pascal • pansofická jednota světa: Jan Amos Komenský • duchovní potenciál barokní kultury • Torquato Tasso, John Milton	127
10. RACIONALISMUS OSVÍCENSTVÍ, ROKOKO A KLASICISMUS V TEORII UMĚNÍ Čtverodmí kultury 18. stol.: osvícenství, pozdní baroko, rokoko a klasicismus • nový historismus: Vico • osvícenství ve Francii: Voltaire, Montesquieu, Condillac, La Mettrie, Helvétius, Condorcet, Holbach, Diderot • salonní kultura • de Sade • preromantismus: cit v konfrontaci s rozumem: Rousseau • etika mezi racionalismem a empirismem v Anglii: Adam Smith • moralita v umění: Hogarth • klasicismus v teorii umění: Winckelmann, Lessing	139

11. NĚMECKÁ FILOSOFIE 18. A POČÁTKU 19. STOLETÍ: OD OSVÍCENSTVÍ K VELKÝM SYSTÉMŮM A NÁSTUP ROMANTISMU	153
Kant • vyvrhnutí racionalismu ve velkých systémech: Fichte • Schelling • Hegel • Herder • Schleiermacher • Goethe • Schiller • Feuerbach • český hegelianismus: Klácel, Bratránek, Hanuš, Smetana • romantismus jako protipól racionalismu a propustování polarit	
12. NOVÉ POJETÍ VĚDY A MODERNÍ REALISMUS A IMPRESIONISMUS V UMĚLECKÉ KULTUŘE	169
Novokantovství a pozitivismus • Cassirer • klasický pozitivismus: Comte, Mill, Spencer, Taine • překonaný pozitivismus v nové umělecké kritice: Sainte-Beuve • empiriokriticismus: Mach, Avenarius, Poincaré • český pozitivismus: Drtina, F. Krejčí aj. • marxismus: Marx, Engels, Lenin • filosofický realismus: Masaryk, Rádl • pragmatismus K. Čapka • teleologie Karla Engliše • umělecký realismus a naturalismus: Balzac, Flaubert, Zola, Daumier, Courbet aj. • impresionismus jako dovršení realismu: Monet aj. • pointilismus vyústěním impresionismu: Seurat aj.	
13. FILOSOFIE ŽIVOTA A EXPRESE V TZV. POSTIMPRESIONISTICKÉ UMĚLECKÉ TVORBĚ	185
Voluntarismus, iracionalismus, intuicionismus, vitalismus • Schopenhauer • Nietzsche • český solipsismus: L. Klíma • Bergson • intuice a exprese: neohegelianismus B. Croce • expresionismus 19. stol.: van Gogh, Gauguin, Toulouse-Lautrec, Cézanne • symbolismus	
14. EXISTENCIÁLNÍ FILOSOFIE A EXPRESIONISTICKÉ TENDENCE VE 20. STOLETÍ	197
Existencialismus jako zásadně nový pohled na člověka • Kierkegaard • literární předchůdci: Dostojevskij, Tolstoj, Kafka, Berdajev, Šestov • Unamuno • Marcel • Jaspers • Heidegger • Sartre • Beauvoirová • Camus • Ortega y Gasset • český existencialismus básnický: Orten • nové podoby expresionismu v umění	
15. VÝVOJ FILOSOFIE VĚDY VE 20. STOLETÍ A CESTA OD KUBISMU K ABSTRAKCI	213
Neopozitivismus • zvěstovatelé neopozitivismu: Russell, Wittgenstein • vídeňský kruh: Carnap • kritický racionalismus: Popper • tzv. postpozitivistická historická škola: Kuhn, Lakatos, Feyerabend • neoracionalismus: Bachelard • vědecké poznání jako součást světového vývoje: Teilhard de Chardin, Skolimowski • analýza a konstrukce v umění: kubismus • abstrakce • konstruktivismus a funkcionalismus	
16. FENOMENOLOGIE, STRUKTURALISMUS A POSTMODERNA, IMAGINACE A NOVÁ KULTURNÍ TVORBA	223
Fenomenologie E. Husserla • Scheler • Schutz • Fink • Merleau-Ponty • Patočka • Ingarden • hermeneutika: Gadamer • strukturální ontologie: Hartmann • český strukturalismus: J. L. Fischer, J. Mukařovský • strukturalismus: Levi-Strauss, Piaget, Lacan, Althusser, Francastel, Barthes • postmoderna: Foucault, Lyotard, Derrida, Baudrillard, Vattimo, Lipovetsky, Rorty • imaginativní tvorba • konceptuální umění a další nové tendence	
Resumé – shrnutí a závěry	239
Abstract – summary and conclusions	243
Literatura	247
Výběr jmen a pojmů	257
Jmenný rejstřík	265